

עת להתחייבות מחודשת

בניית היחסים החדשים בין יהודים לנוצרים

בקיץ שנת 1947, התכנסו 65 יהודים ונוצרים מ-19 מדינות בסיליברג שבשווייץ. הם באו יחד על מנת לבטא את כאבם העמוק על השואה, את נחישותם להיאבק נגד האנטישמיות ואת שאיפתם לטפח יחסים טובים יותר בין יהודים לנוצרים. הם גינו את האנטישמיות הן כחטא נגד האלוהים ונגד האנושות והן כסכנה לתרבות המודרנית. ועל מנת לעסוק בשאלות חיוניות אלה, הם הוציאו מנשר בצורת 10 נקודות הקורא לכנסיות הנוצריות לשנות ולעצב מחדש את תפיסותיהן את היהדות ואת היחסים בין יהדות לנצרות.

כעת, יותר מ-60 שנה לאחר מכן, מוציאה המועצה הבינלאומית של נוצרים ויהודים קול-קורא חדש, והפעם הוא מכוון הן לנוצרים והן לקהילות יהודיות ברחבי העולם. הוא חוגג את יום השנה לאסיפת סיליברג שהייתה גם ראשיתה של המועצה הבינלאומית של נוצרים ויהודים. הקריאה של היום משקפת את הצורך לעדן את עשר הנקודות של סיליברג בהתאמה להתקדמויות בדיאלוג הבינדתי מאז אותו מסמך פורץ דרך של 1947.

קריאה חדשה זו כוללת 12 נקודות - המוצגות כיעדים המופנים לנוצרים וליהודים ולקהילות נוצריות ויהודיות גם יחד. לאחר רשימת 12 הנקודות ומספר משימות ספציפיות לכל נקודה, סוקר המסמך את ההיסטוריה של היחסים בין נוצרים ליהודים שסיפקה את המסגרת הקונטקסטואלית ואת הדחף המניע ליוזמתנו.

אנו, חברי המועצה הבינלאומית של נוצרים ויהודים, מדברים יחד בקריאה חדשה זו כיורשיהם הנאמנים של מסורותינו בעלות היסטוריה ארוכה של מאות שנות ניכור, איבה וסכסוך, זרועות מקרים של רדיפה ואלימות נגד יהודים באירופה תחת שליטה נוצרית כמו גם רגעים של חסד והכרה הדדית מהם יכולים אנו לשאוב השראה.

מדורבנים על ידי יוזמת סיליברג, עמלנו יחד להתגבר על הירושה של דעה קדומה, שנאה וחוסר אמון הדדי. באמצעות מחויבות רצינית לדיאלוג, בחינת מקורותינו ומסורותינו תוך ביקורת עצמית ולימוד ופעילות משותפת למען צדק, אנו מבינים איש את רעהו טוב יותר. אנו מקבלים איש את רעהו במלוא ההבדלים שבינינו ומאשרים את אנושיותנו המשותפת. אנו מבינים כי יחסי יהודים-נוצרים אינם "בעיה" העומדת "להיפתר" אלא תהליך מתמשך של לימוד ועידון. ואולי החשוב מכל, מצאנו ידידות ואמון. יחדיו ביקשנו ומצאנו אור.

המסע לא היה קל או פשוט, נתקלנו בהרבה מכשולים ועיכובים, כולל עימותים – חלקם רציניים למדי – סביב שאלות תיאולוגיות או התפתחויות היסטוריות. אבל נחישותנו להתמיד בדיאלוג למרות הקשיים, לתקשר בכנות ולהניח ששותפינו הם בעלי רצון טוב, סייעו לנו לסיים את המסלול. בשל סיבות אלה, אנו מאמינים שההיסטוריה, האתגרים וההישגים של הדיאלוג ביננו, הם רלבנטיים לכל מי שעוסקים בסכסוכים בינקבוצתיים ובינדתיים. ברוח זו, אנו יוצאים בקריאה זו לקהילות נוצריות ויהודיות ברחבי העולם.

עת להתחייבות מחודשת :

שתים עשרה הנקודות של ברלין

קריאה לקהילות נוצריות ויהודיות ברחבי העולם

אנו, המועצה הבינלאומית של נוצרים ויהודים והארגונים החברים בה, מחליטים בזה לחדש את מחויבותנו לעשר הנקודות של סיליברג שהיוו מקור השראה להתחלותינו. אשר על כן, אנו מוציאים קריאות אלה לנוצרים, ליהודים ולכל האנשים בעלי רצון טוב:

קריאה לנוצרים ולקהילות נוצריות

אנו מתחייבים ליעדים הבאים ומזמינים את כל הנוצרים והקהילות הנוצריות להצטרף אלינו במאמץ המתמשך לסלק כל שמץ של בוז כלפי יהודים ולהגביר את הקשרים עם קהילות יהודיות בכל רחבי העולם.

1. להיאבק באנטישמיות דתית, גזעית או בעלת כל צורה אחרת.

מבחינה מקראית

- על ידי הכרה בזהותו העמוקה של ישו כיהודי בן זמנו ופירוש תורותיו במסגרת הקונטקסטואלית של היהדות במאה הראשונה לספירה.
- על ידי הכרה בזהותו העמוקה של פאולוס כיהודי בן זמנו ופירוש כתביו במסגרת הקונטקסטואלית של היהדות במאה הראשונה לספירה.

- על ידי הדגשת העובדה שהידע שנרכש לאחרונה, הן על המשותף והן על ההפרדות ההדרגתית בין נצרות ליהדות, הכרחי להבנתנו הבסיסית את היחס בין יהודים לנוצרים.
- על ידי הצגת שתי הבריתות של כתבי הקודש הנוצריים כמשלימות ומאשרות זו את זו ולא כמתנגדות האחת לשנייה או נחותה/נעלה. אנו מעודדים עדות נוצריות המשתמשות בקבצי מקרא במהלך התפילה בכנסייה לבחור ולקשר בין טקסטים מקראיים המציעים תיאולוגיה מאשרת שכזו.
- על ידי יציאה בגלוי נגד קריאות נוצריות מעוותות של טקסטים מקראיים ביחס ליהודים וליהדות שעלולות לעורר גיחוך או טינה.

באופן פולחני

- על ידי הבלטת הקשר בין הליטורגיה היהודית לנוצרית.
- על ידי עשיית שימוש בעושר הרוחני של פרשנות המקרא היהודית.
- על ידי טיהור הליטורגיה הנוצרית מהיבטים אנטי-יהודיים במיוחד בדרשות, בתפילות ובמזמורים.

באופן קטכיסטי (מדריך עיקרי האמונה הנוצרית)

- על ידי הצגת היחסים בין נוצרים ליהודים בחינוך הנוצרי לכל הגילאים בטון חיובי תוך הדגשת היסודות היהודיים של האמונה הנוצרית ותיאור מדויק של הדרכים בהן יהודים עצמם מבינים את מסורותיהם ומנהגיהם. עניין זה כולל את תכניות הלימודים בבתי ספר נוצריים, בסמינרים ובתכניות חינוך למבוגרים.
- על ידי קידום מודעות למסורות ארוכות שנים של נצרות אנטי-יהודית וסיפוק מודלים לחידוש היחס הייחודי בין יהודים לנוצרים.
- על ידי הבלטת העושר הדתי העצום המצוי במסורת היהודית במיוחד באמצעות לימוד מקורותיה המוסמכים.

2. לקדם דיאלוג בינדתי עם יהודים.

- על ידי הבנת הדיאלוג כדבר הדורש אמון ושוויון בין כל המשתתפים ודחיית כל רעיון של שכנוע אחרים לקבל את אמונותיך.
- על ידי הערכת העובדה שהדיאלוג מעודד את משתתפיו לבחון באופן ביקורתי את תפיסותיהם, הן על מסורתם והן על שותפיהם לדיאלוג, לאור מפגש אמתי עם האחר.

3. לפתח הבנות תיאולוגיות של היהדות המאשרות את שלמותה וייחודיותה.

- על ידי סילוקן של כל תורות שלפיהן החליפו הנוצרים את היהודים כאומה העומדת בברית עם האל.
- על ידי הדגשת הייעוד המשותף של יהודים ונוצרים בהכנת העולם למלכות האל או לעידן העתידי.
- על ידי ייסוד יחסי עבודה שוויוניים והדדיים עם ארגונים יהודיים דתיים ואזרחיים.
- על ידי הבטחה שתנועות תיאולוגיות המתעוררות כיום באסיה, באפריקה ובאמריקה הלטינית וכן גישות פמיניסטיות, משחררות ואחרות ישלבו הבנה מדויקת של היהדות ויחסי יהודים-נוצרים בניסוחיהן התיאולוגיים.
- על ידי התנגדות למאמצים מאורגנים להמרת דתם של יהודים.

4. לשאול לשלום ירושלים.

- על ידי קידום האמונה בקשר האינהרנטי בין נוצרים ליהודים.
- על ידי הבנה מלאה יותר של הזיקה העמוקה של היהדות לארץ ישראל כנקודת מבט דתית בסיסית ושל הקשר של יהודים רבים עם מדינת ישראל כעניין של הישרדות פיסית ותרבותית.
- על ידי חשיבה מעמיקה על דרכים בהן ניתן לשלב טוב יותר את ההבנה הרוחנית של המקרא את הארץ לתוך פרספקטיבות של האמונה הנוצרית.
- על ידי ביקורת מדיניותם של מוסדות ממשלתיים וחברתיים ישראלים ופלסטיניים כל זמן שביקורת זו מוצדקת מבחינה מוסרית, ובה בעת, להכיר בזיקתן העמוקה של שתי הקהילות לארץ.
- על ידי ביקורת התקפות על הציונות במיוחד בשעה שביקורות אלה נעשות ביטויים לאנטישמיות.
- על ידי חבירה לפעילי שלום יהודים, נוצרים ומוסלמים, ישראלים ופלסטיניים, לבניית אמון ושלום במזרח תיכון בו יוכלו כולם לחיות במדינות בנות קיימא, בטוחות ועצמאיות, מושרשות בחוק הבינלאומי וזכויות אדם מובטחות.
- על ידי הגברת ביטחון ושגשוגן של קהילות נוצריות הן בישראל והן בפלסטין.
- על ידי עבודה למען יחסים משופרים בין יהודים, נוצרים ומוסלמים במזרח התיכון ובשאר העולם.

קריאה ליהודים ולקהילות יהודיות

אנו מתחייבים ליעדים הבאים ומזמינים את כל היהודים והקהילות היהודיות להצטרף אלינו במאמץ המתמשך לסלק כל שמץ של טינה וגיחוך כלפי נוצרים ולהגביר את הקשרים עם כנסיות נוצריות ברחבי העולם.

5. להכיר במאמצינו של קהילות נוצריות רבות בשלהי המאה העשרים לתקן את גישותיהן כלפי יהודים.

- על ידי לימוד אודות תיקונים אלה באמצעות דיאלוג אינטנסיבי יותר עם נוצרים.
- על ידי דיון בהשלכות השינויים בכנסיות הנוצריות ביחס ליהודים והבנותיהן את היהדות.
- על ידי לימוד יהודים בכל הגילים אודות שינויים אלה, הן בקונטקסט של ההיסטוריה של יחסי יהודים-נוצרים והן על פי השלב החינוכי המתאים לכל קבוצה.
- על ידי הכללת אינפורמצית רקע בסיסית ומדויקת אודות הנצרות בתכניות הלימודים של בתי ספר יהודיים, בתי מדרש לרבנים ותכניות חינוך מבוגרים.
- על ידי לימוד הברית החדשה הן כטקסט המקודש של הנצרות והן כספרות שנכתבה במידה רבה על ידי יהודים בקונטקסט היסטורי-תרבותי דומה לזה של הספרות הרבנית המוקדמת, ובכך להציע תובנות להתפתחות היהדות במאות הראשונות של הספירה הכללית.

6. לבחון מחדש טקסטים יהודיים וליטורגיה לאור תיקונים נוצריים אלה.

- על ידי התמודדות עם טקסטים יהודיים הנראים קסנופוביים או גזעניים, תוך הבנה של מסורות דתיות רבות ישנם טקסטים מרוממים ומעוררי השראה כמו גם טקסטים בעייתיים. הדגש בכל המסורות הדתיות צריך להיות על טקסטים המקדמים סובלנות ופתיחות.
- על ידי הצבתם של טקסטים בעייתיים בקונטקסט ההיסטורי שלהם במיוחד כתבים מתקופות בהן יהודים היו מיעוט נרדף, מושפל וחסר-אונים.
- על ידי הידרשות לשאלה של פרשנות מחדשת אפשרית, שינוי או השמטה של חלקים מהליטורגיה היהודית המתייחסים לאחרים בדרכים בעייתיות.

7. להבחין בין ביקורת הוגנת של ישראל לבין אנטישמיות.

- על ידי הבנה וקידום דוגמאות מקראיות של ביקורת מוצדקת כביטויים של נאמנות ואהבה.
- על ידי עזרה לנוצרים להעריך את העובדה שזהות קהילתית וערבות הדדית מהותיות להבנה עצמית יהודית וכן לאמונה ולמעשה הדתי. ועל כן, התחייבות מעשית לקיומה ובטחונה של מדינת ישראל היא בעלת חשיבות גדולה לרוב היהודיים.

8. לעודד את מדינת ישראל בפעילותה להגשמת האידאליים המוצהרים במסמכי הייסוד שלה, משימה שאותה חולקת ישראל עם אומות רבות בעולם.

- על ידי הבטחת שוויון זכויות למיעוטים דתיים ואתניים, ובכללם נוצרים החיים במדינה היהודית.
- על ידי השגת פתרון של צדק ושלום לסכסוך הישראלי-פלסטיני.

קריאה לקהילות נוצריות לקהילות יהודיות ולאחרים

אנו מתחייבים ליעדים הבאים ומזמינים יהודים, נוצרים ומוסלמים, יחד עם כל אנשי אמונה ורצון טוב לכבד תמיד את האחר ולקבל את ההבדלים בין איש לרעהו וכבודו.

9. להגביר את החינוך הבינדתי והבינתרבותי.

- על ידי מאבק בדימויים שליליים של אחרים ולימוד האמת הבסיסית שכל אדם נברא בצלם אלוהים.
- על ידי העמדת נושא הסרתן של דעות קדומות כלפי האחר בעדיפות גבוהה בתהליך החינוכי.
- על ידי עידוד של לימוד הדדי של טקסטים דתיים כך שיהודים, נוצרים, מוסלמים וחברי קבוצות דתיות אחרות יוכלו ללמוד איש מרעהו ואיש עם רעהו.
- על ידי תמיכה בפעילות חברתית משותפת ברדיפה אחר ערכים משותפים.

10. לקדם חברות בינדתית ושיתוף פעולה וכמו כן צדק חברתי בחברה הגלובלית.

- על ידי חגיגת ייחודו של כל איש וקידום רווחה פוליטית, כלכלית וחברתית לכל אדם.
- על ידי הכרה בבני מסורות דתיות, שהיגרו למולדות חדשות בהן נעשו חלק של מיעוט דתי, כאזרחים שווים.
- על ידי חתירה לזכויות שוות לכל בני האדם ללא קשר לדתם, מינם או נטייתם המינית.
- על ידי הכרה והתמודדות עם העובדה שרגשות של עליונות דתית – ותחושה נלווית שדתות אחרות הן נחותות- נוכחות בכל מסורת כולל זו שלנו.

11. להגביר את הדיאלוג עם גופים פוליטיים וכלכליים.

- על ידי שיתוף פעולה עם גופים פוליטיים וכלכליים בכל עת שיתאפשר הדבר כדי לקדם הבנה בינדתית.
- על ידי הפקת תועלת מהעניין הגובר של קבוצות פוליטיות ודתיות ביחסים בינדתיים.
- על ידי ייזום דיון עם גופים פוליטיים וכלכליים סביב הצורך הדחוף לצדק בקהילה הגלובלית .

12. לקשור קשרים עם כל אלה שעבודתם מגיבה לתביעות של אחריות סביבתית.

- על ידי טיפוח מחויבות לאמונה שעל כל בן אדם מוטלת המשימה לדאוג לכדור הארץ.
- על ידי הכרה בחובה המקראית המשותפת ליהודים ולנוצרים כלפי הבריאה והאחריות ליישמה בשיח ובמעשה הציבורי.

לכל האתגרים ותחומי האחריות הללו, אנו - המועצה הבינלאומית של נוצרים ויהודים והארגונים החברים בה- מתחייבים.

ברלין, גרמניה, יולי 2009

בכינוס הבינלאומי והאסיפה הכללית השנתית של המועצה הבינלאומית של נוצרים ויהודים.

סיפור הטרנספורמציה של מערכת יחסים

הקדמה

רק לפני קצת למעלה מ-40 שנה, זכתה האנושות כולה למבט ראשון על כדור הארץ מהירח ובכך קיבלה פרספקטיבה חדשה על יופייה ושבריריותה של הפלנטה שלנו. יהיו אשר יהיו ההבדלים בינינו, תמונות אלה ממרחבי החלל הראו לנו את ביתנו המשותף. שאלות אודות כיצד אנו דואגים איש לרעהו ולעולמנו קיבלו דחיפות חדשה.

עבור יהודים ונוצרים רבים מראה זה של כוכב הלכת שלנו עורר בזיכרון את קריאתו של מחבר תהילים, "מֶה אֶנּוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ וְכֵן אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ?" (תהילים ח:ה) השירה העתיקה של תהילים כמו גם הטכנולוגיה שלקחה אותנו לירח גורמים לנו לעצור שוב לרגע ולהרהר אודות שליחותנו האנושית.

הרהור זה מאלץ אותנו להכיר בצלקות שנושאת הפלנטה שלנו ובכללן, תוצאותיהן של מלחמות, הבדלים בעושר ובנגישות לצרכי החיים, וריקון משאבי כדור הארץ. אנו מודעים לכך שאלימות קורעת לגזרים את מארג האנושות ומגבירה את הפחד.

הדת, אנו מתוודים, הייתה מעורבת באלימות זו. במהלך הדורות אנשים ונשים השתמשו בדת כדי להניע ולהצדיק השמצה ורדיפה של אלה שאמונותיהם שונות משלהם. אלימות בשם הדת גרמה לשפיכות דמים ועיוותה את הדת עצמה. בכל עת בה דת נעשית שותפה לאלימות יש מקום להטיל בה ספק.

כל זמן שדתות מקדמות שירות לזולת וכבוד לשונה, הרי הן כוח חזק למען הטוב. הן נותנות השראה לדאגה לאחר ולעשיית חסד. הן מאתגרות אותנו לשאוף לעידן שבו בני האדם יכתו "חֲרָבוֹתֵם לְאֵתִים וְחַיִּיתוֹתֵיהֶם לְמִזְמֵרוֹת, לֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גּוֹי חָרֵב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה" (ישעיה ב:ד).

היחסים בין נוצרים ליהודים הם חרב אחת כזו שעוצבה מחדש והפכה לאת. ההיסטוריה של שתי אומות אלה סומנה במידה רבה על ידי יריבות וסכסוך. מאות שנים של השפלה נוצרית כלפי היהדות ושימוש לרעה בכוח תרמו לאנטישמיות וסיפקו קרקע פורה למתקפה הנאצית של רצח עם כנגד היהודים. תוך שהם מעומתים עם האימה של חשיכה זו, פנו יהודים ונוצרים איש אל רעהו בדיאלוג, בבקשתם את אור ההבנה הדדית והידידות.

דיאלוג מתמשך זה ממשיך את העבודה שהחלה בסיליסברג, שוויץ, ב-1947. שם, קראה קבוצה רב-לאומית של 65 יהודים ונוצרים לכנסיות הנוצריות להרהר ולעצב מחדש את תפיסותיהן את היהדות ואת יחסיהן עם יהודים. קריאתם זכתה להכרה כ- "עשר הנקודות של סיליסברג".

אנו, חברי המועצה הבינלאומית של נוצרים ויהודים התכנסנו יותר משישה עשורים אחרי ועידת סיליסברג, ספוגים ברוחה של עבודה זו. אנו זוכרים שרצח עם ממשיך לייסר את המין האנושי, ששנאת האחר ממשיכה לתדלק אלימות. ועם זאת, תהליך הריפוי בין נוצרים ליהודים בשנים שמאז סיליסברג מראה שטינה ועוינות עשויות לעבור טרנספורמציה. הצהרה זו נכתבה על ידי יהודים ונוצרים ששיתפו פעולה ביניהם והיא פונה לקהילות היהודיות והנוצריות ולכל האנשים בעלי רצון טוב. היא נולדה מתוך הכרתנו שכאשר אנשים דתיים מתחייבים לעבודה של פיוס, הפלנטה שלנו נעשית שלווה יותר. מהכרה ומתקווה זו, עולה הצהרתנו.

א. החיים המשולבים של יהודים ונוצרים במהלך הדורות

1. יחסים אמביוולנטיים

לנצרות וליהדות ישנה מערכת יחסים יחידה במינה בין דתות העולם. הן יהודים והן נוצרים רואים את הטקסטים של עם ישראל המקראי ככתבי הקודש למרות שהם מארגנים ומפרשים טקסטים אלה בדרכים שונות. נוצרים ויהודים חולקים יחד עקרונות דתיים ומוסריים רבים, למרות שכמה מונחים משותפים מובנים על ידיהם בדרכים שונות. יהודים ונוצרים גם יחד מצפים לגורל דומה לעולם בימות המשיח, למרות שהגעתו של אותו עידן נחזית בעיניהם בדרכים שונות. נוצרים ויהודים התייחסו אלו לאלו לטוב ולרע משך מאות שנים, לעיתים תוך שהם משפיעים לאורך הדרך על רעיונותיו ומנהגיו הדתיים של האחר. כל אלה יצרו מערכת יחסים אמביוולנטית שהשפיעה על האינטראקציה ביניהם.

שתי המסורות קשורות זו לזו גם בשל העובדה שישו נולד, חי ומת כיהודי. הנוצרים הראשונים היו יהודים והיה זה מאות שנים ולא עשרות אחרי מותו של ישו שהנצרות והיהדות נפרדו בתהליך שהתגלה באופן שונה במקומות שונים. החורבן הרומאי של ירושלים ובית המקדש

בשנת 70 לספירה ורדיפות כלפי נוצרים היו בין הגורמים שהניעו את מחברי ספרי הבשורה ומפרשיהם המוקדמים להמעיט בערך תפקידו של הנציב הרומאי בהוצאתו להורג של ישו. כמו כן, הם ביקשו להסביר מדוע יהודים רבים לא הסכימו עם הטענות הנוצריות אודות ישו. גידופים היו לעיתים קרובות התוצאה. נוצרים החלו לראות את היהודים כעם הברית שאבד עליה הכלח, שהוחלף על ידי עם הברית המחודשת של הכנסייה הנוצרית. מחברים נוצריים במידה גוברת והולכת ראו את הכנסייה כישראל החדש והאמתי (*verus Israel*). תיאולוגיה זו מכונה "תאולוגיית ההחלפה" ("*replacement theology*" או "*supersessionism*"). ועם זאת, משך מספר מאות התמידו גויים נוצרים להימשך לבית הכנסת והתקבלו בברכה בתפילות כולל בחג הפסח.

מנהיגים נוצריים כמו יוחנן כריסוסטומוס (347-407) התלוננו על המשיכה של בית הכנסת ומסרו דרשות עוקצניות כנגד יהודים ויהדות, כשהם תורמים בכך ליצירת ז'אנר ספרותי המכונה "נגד היהודים" (*adversus Judaeos*). הם עמדו על כך שיהודים לא הבינו את הברית הישנה ושהיהדות הרבנית מבוססת על טעויות. אוגוסטינוס (354-430) תיאר את היהודים כבני קין שפיזורם והשפלתם היוו עונש מאלוהים. היהודים בהשפלתם, טען אוגוסטינוס, משמשים עדים לאמת הנוצרית ואסור לפגוע בהם. גישה תיאולוגית בסיסית זו, נשארה בעלת השפעה למשך אלף השנים הבאות.

בעת שהנצרות התבססה כדת הרשמית של האימפריה הרומית בסוף המאה הרביעית, נעשה המצב עבור היהודים קשה יותר. ספרי החוקים של המשפט הרומי, כמו קוד יוסטיניאנוס, החלו לשחוק את הזכויות המשפטיות של יהודים. הסחף נמשך בהדרגה במשך ארבע המאות הבאות. בו בזמן, רומא המנוצרת הפעילה מאמץ גדול להביס את עובדי האלילים ואת מי שנחשבו ככופרים נוצריים.

עד המאה השישית, נפרדו היהדות והנצרות באופן מלא וצורות יהודיות של נצרות חדלו מלהתקיים. ואולם, במהלך המאות, נוצרים ויהודים היו משולבים זה בזה בהערצתם את אותם כתבי קודש. על פי רוב, מה שהנוצרים מכנים "הברית הישנה" והיהודים מכנים תנ"ך הוא היינו הך, למרות השוני בתוכנם של הכתבים, מבנם ושיטות פרשנותם. מכאן האמרה "יהודים ונוצרים מפולגים על ידי מקרא משותף". יהודים ונוצרים מפולגים גם על ידי מספר הכרות תיאולוגיות, ובמיוחד, הטענות הנוצריות אודות אלוהותו של ישו.

היהודים, שהיו קבוצת מיעוט הן בעולם המוסלמי והן בעולם הנוצרי, שקלו עקב כך סיבות אפשריות לפריחתן של שתי המסורות הללו. השקפה אחת ראתה את הנצרות כסוג של עבודה זרה. השקפה אחרת כללה את הנצרות בקטגוריה של שבע מצוות בני נח המגדירה את הסטנדרטים המוסריים של גויים מבלי לדרוש את גיורם ליהדות. השקפה שלישית שהופצה על ידי יהודה הלוי (1075-1141) והרמב"ם (1135-1204), אישרה כי הנצרות הציגה בפני האומות את הפולחן של אלוהי ישראל ובכך הכשירה את הקרקע לגאולה. טיעונו החיובי של מנחם המאירי (1249-1316) היה כי יש לראות את הנצרות כצורה של אמונה באל אחד. הוא טבע את המושג "אומות הגדורות בדרכי הדתות" על מנת לפרש מספר הלכות ולאפשר פעילות גומלין פורה יותר בין יהודים לנוצרים.

גירושים נרחבים ופעילות אנטי יהודית במערב אירופה אפיינו את תקופת ימי הביניים שלאחר מכן, בערך לאחר שנת 1000, והובילו לשקיעה החברתית או לחורבן של קהילות יהודיות שם. בזמן שהעולם הנוצרי המערבי נעשה הומוגני יותר, נראו היהודים כאחת מאחרונות קבוצות ה"שונה". במיוחד במשך מסע הצלב הראשון (1096), השמידה אלימות של אספוסוף בהשראת הטפה נוצרית מאות קהילות יהודיות. בחלוף הזמן, ולמרות המאמצים של מספר אפיפיורים, הואשמו יהודים ברצח פולחני של ילדים נוצריים, בחילול לחם הקודש ובגרימת "המוות השחור". יוחסו להם תכונות דמוניות כ"בני השטן". האשמות אלה הובילו בדרך כלל לגירושים קבוצתיים והוצאות להורג. בפקודתו של האפיפיור גרגוריוס התשיעי ובשיתוף פעולה של האינקוויזיציה, נשרפו אלפי ספרים יהודיים (פאריס 1242). מנהיגים נוצרים בדרשותיהם הטיפו להמרת הדת של יהודים, אשר נאלצו להשתתף בתפילות אלו כמו גם בוויכוחים פומביים (כגון פאריס 1240; ברצלונה 1263). הוועידה הלאטרנית הרביעית (1215) חייבה יהודים ללבוש תג מזהה. עד המאה ה-16 גורשו יהודים מרוב אירופה המערבית מלבד החרג הראוי לציון של רומא. החל מ-1555, יהודים במספר ערים בהן רומא, ונציה ופראג, היו תחומים בגטאות. נסיעה הייתה מוגבלת באופן חמור ולעיתים קרובות היו היהודים נעולים בלילה בגטאות.

היו כמה יוצאים מן הכלל לעיונות זו. ה"קונוויוונסיה" (*Convivencia*) מתארת את ה"דו-קיום" הקל באופן יחסי של יהודים, נוצרים ומוסלמים בספרד של ימי הביניים ובפורטוגל עד המאה ה-13. בצפון אירופה, חיו יהודים ונוצרים בדרך כלל בשלווה ובאופן פורה. תמונה שלילית טוטאלית של חיים יהודיים באירופה הנוצרית בתקופה זו, מתעלמת מהתמדתם ומפיזורם של ישובים יהודיים שם.

הרפורמציה של המאה ה-16 הובילה לגישות חיוביות יותר של נוצרים כלפי יהודים. המסורת ההומניסטית הדגישה את האיכויות הנצחיות של ההוראה הדתית היהודית. אף על פי שמלחמות דתיות בין קתולים לפרוטסטנטים עוררו גם הן אלימות אנטי-יהודית, שהושפעה בחלקה על ידי המסה "על היהודים ושקריהם" מאת מרטין לותר (1543), היו גם תנועות קטנות יותר של רפורמה נוצרית פילושמית. הכנסייה האנבפטיסטית והכנסייה הקלוויניסטית למשל, הסתכלו באופן חיובי על הדבקות היהודית בהוראות הברית הישנה, למרות שטענו כי יהודים לא הבינו אותן במלואן.

עניין זה בברית הישנה הנוצרית סייע לקדם סובלנות כלפי יהודים בהולנד ומאוחר יותר בכמה מן המושבות האמריקאיות. עד המהפכה האמריקאית, ההתרבות המהירה של קבוצות דתיות, השאיפה הגוברת להפרדת הדת מהמדינה והדגש של תנועת ההשכלה על זכויות הפרט סייעו ביצירת אקלים מסביר פנים יותר כלפי יהודים. הגם שתיאולוגיית ההחלפה הובאה לעולם החדש על ידי מתיישבים נוצריים ומיסיונרים, הוקהתה השפעתה החברתית באזורים שהדגישו זכויות אדם בסיסיות.

כמו כן ראוי לציון במאה ה-16 תנועה אנגלית פרוטסטנטית מילנאריסטית קטנה שהדגישה את שיבת היהודים לארץ ישראל כמרכיב חיוני ב"ביאה השנייה". רעיון זה התפשט לאירופה הקונטיננטאלית ובמאה ה-18 לצפון אמריקה.

2. המאה לפני סיליברג.

במאה ה-19, נעשה חלק מהשיח בין יהודים לנוצרים חיובי יותר. יהודי מרכז ומערב אירופה הורשו לצאת מהגטאות והחלו להשתלב בתוך החברה השלטת האירופאית. ואולם השאיפה להתבולל, גרמה לכמה יהודים להסתיר או לנטוש את מסורתם. מספר נוצרים, שהיו מונעים על ידי כוונה מיסיונרית, החלו לגלות עניין גובר בעם היהודי, באמונותיו ומנהגיו. החתירה לגלות מחדש את ישו ההיסטורי הובילה כמה מלומדים להתעניינות רבה יותר ביהדות המאה הראשונה לספירה, לעיתים קרובות, אמנם, תוך הדגשת הבדלים בין ישו ובני זמנו היהודים המושחתים לכאורה. בתקופה זו, הונעו נוצרים ויהודים לתקשר מסיבות שונות. יהודים רצו לשפר את גורלם בחברה והיו מעוניינים בזכויות אדם. מנהיגים נוצריים רצו מומרים או שביקשו לאפשר את התבוללות היהדות לתוך הנצרות.

האנטישמיות, שבאופן גובר הובנה על פי קטגוריות גזעניות, התקבלה יותר ויותר כעובדת חיים בחברה האירופית. הרשתו החפזה בריגול של קצין צבא יהודי צרפתי נאמן, אלפרד דרייפוס, על בסיס עדות מפוקפקת, חוללה סנסציה ציבורית. רדיפות בחסות ממלכתית, או פוגרומים ברוסיה ובמזרח אירופה הובילו להגירה המונית למערב אירופה ולארצות הברית. אירועים כאלה החלו להטיל צל כבד על יהדות אירופה. כמה פוליטיקאים החלו גם לנצל לתועלתם טענות פסאודו-מדעיות בדבר עליונות גזעית ארית ונחיתות יהודית.

ואולם, בשלהי המאה ה-19 ובראשית המאה ה-20 החלו מספר קטן של מלומדים יהודים ונוצרים להתעניין ברצינות איש בדת רעהו. כתביהם סימנו את הופעתו של מומנט נוסף של גישות חיוביות בין בני שתי המסורות הדתיות.

אברהם גייגר (1810-1874) רב רפורמי מוביל מגרמניה, היה אחד מראשוני החוקרים היהודיים שמיקמו את ישו בקונטקסט של יהדות המאה הראשונה לספירה. הרמן כהן (1842-1918), פילוסוף גרמני ופרופסור במרבורג, החל לכתוב ביקורות מקיפות של הנצרות. פרנץ רוזנצווייג (1886-1929) הציע דוקטרינה של שתי בריתות. מרטין בובר (1875-1965) קיבל את הנצרות כדרך המובילה לאלוהים תוך שהוא מקווה שנוצרים יתייחסו באופן דומה ליהדות. קלוד מונטיפיורי (1858-1938) מלומד ומנהיג יהודי ליברלי מאנגליה, כתב מחקר אוהד של ספרי הבשורה. יוסף קלאוזנר (1874-1956) דן בישו ובפאולוס בהקשר של משיחיות יהודית.

ליאון בלוי (1846-1917), ג'וזף בונסירון (1880-1958), הרברט דנבי (1889-1953), רוברט טרוורס הרפורד (1860-1950), שארל ז'ורנה (1891-1975) וז'אק מריטיין (1882-1973) היו בין המלומדים הנוצריים הראשונים שכתבו באופן מקיף על התלמוד, המדרש, והמשנה או שדגלו בגישות תיאולוגיות חיוביות כלפי היהדות והעם היהודי. למדנותם אתגרה נוצרים להוקיר את היהדות הרבנית ולסלק את הקריקטורות של הפרושים. ג'ורג' פוט מור (1851-1931) פרסם עבודה בת שלושה כרכים *Judaism in the First Centuries of the Christian Era*. ג'יימס פארקס, כהן דת אנגליקני שעבד במרכז אירופה בשנות ה-30 של המאה ה-20, היה אחד הנוצרים הראשונים שהזהירו מפני סכנות הנאציזם. בספרו *The Conflict of Church and Synagogue: A Study of the Origins of Antisemitism* הוא האשים את מאות השנים של הוראה נוצרית אנטי-יהודית כאחראיות לאנטישמיות בת זמנו.

השנים המוקדמות של המאה ה-20 ראו גם את התחלות הדיאלוג הלמדני. פרלמנט של דתות העולם התכנס בשיקאגו בשנת 1893. מראשיתה, היו בחברה הלונדונית לחקר הדתות - *London Society for the Study of Religions*, מספר חברים יהודים, כולל קלוד מונטיפיורי, ובשנת 1927 נוסדה החברה הלונדונית של יהודים ונוצרים. הקונגרס העולמי של אמונות נוסד ב-1936.

עניינים מעשיים גם הם הביאו מספר יהודים ונוצרים יחד. במרוץ האמריקאי לנשיאות של 1924 אלפרד סמיט', קאתולי שביקש ללא הצלחה את המועמדות הדמוקרטית, היה נתון להתעללות של ה-קו קלוקס קלאן שחבריה היו גם אנטישמיים. סיסמתם "אמריקה לאמריקאים" היוותה איום לכל המיעוטים. כדי להגיב על השפעתם, הקימו "המועצה הפדרלית של כנסיות המשיח באמריקה" ו"בני ברית" "ועדה של רצון טוב בין יהודים ונוצרים". ארבע שנים לאחר מכן, כאשר סמיט' נעשה המועמד הדמוקרטי לנשיאות, חברה הכנסייה הקאתולית לפרוטסטנטים וליהודים בהקמת ה"ועידה הארצית של נוצרים ויהודים" שמשנות ה-40 עד שנות ה-80 של המאה ה-20 הייתה מוכרת היטב כנותנת החסות ל"שבוע האחוזה השנתי".

באמצע שנות ה-30, הגיעו פליטים יהודים רבים מגרמניה הנאצית לאנגליה. הארגונים היהודיים שם נתקלו בקשיים גדלים והולכים לדאוג לכמות הגדולה של פליטים. ועדת עזרה משותפת שנוסדה בשנת 1936 הייתה מורכבת מנציגים רבים של סוכנויות רווחה סוציאלית יהודיות ונוצריות. למרות כישלונות רבים לסייע לפליטים, ב-1938, אחרי ההתקפה הכללית על בתי הכנסת והרכוש היהודי במה שכונה "ליל הבדולח", הוקמה תנועת ילדי פליטים במטרה למצוא בתים מתאימים לילדים יהודיים שנשלחו לאנגליה ולסקוטלנד על ידי הוריהם.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, כשלו רבים מלראות את האיום שייצגו הנאצים ומספר מנהיגים נוצריים אף תמכו בהם. מנהיגים נוצריים אחרים החלו לגנות את האנטישמיות הנאצית, בה בשעה שהם מכירים בצורך הכולל לקדם יחסים טובים יותר בין נוצרים ליהודים. וויליאם טמפל, הארכיבישוף מקנטרברי כינס פגישה במרץ 1942, שהביאה להקמתה של המועצה של נוצרים ויהודים. אחת ממטרות הארגון הייתה להיאבק בכל הגילויים של חוסר סובלנות גזעית ודתית, כשדגש מיוחד הושם על אישור הערכים המשותפים ליהודים ולנוצרים, ועל עבודה חינוכית, במיוחד בקרב צעירים. וויליאם סימפסון, כהן דת מתודיסטי שהיה מעורב במאמץ לקליטת הפליטים, מונה למזכיר. הוא נשא במשרה זו עד שנת 1974.

3. ועידת סליסברג והתחלות המועצה הבינלאומית של נוצרים ויהודים.

לאחר תום מלחמת העולם השנייה, מימדיה העצומים של השואה - הרצח של שני שלישי מיהודי אירופה ושליש מהקהילה היהודית העולמית - התפרסמו בעולם כולו. יהודים ונוצרים החלו לבחון כיצד תורות מסורתיות נוצריות יכלו לתרום ואף להגביר את רצח העם התעשייתי של הרייך השלישי. ז'יל איזאק קידם בחינה זו כאשר הבליט בספרו *Jésus et Israël* (1948) את יחסי הגומלין שבין האנטישמיות הגזענית-ביולוגית לבין התיאולוגיה הנוצרית האנטי-יהודית. הכותרת של מחקרו השני *L'Enseignement du mépris* (1962) נקבה למעשה בשם של מה שצריך היה לזהות ולסלק מהתיאולוגיה הנוצרית "תורת הבוז".

כשהסתיימה מלחמת העולם השנייה, הכירו וויליאם סימפסון ואחרים שיחסים חדשים בין יהודים לנוצרים צריכים להבנות באופן בינלאומי. ב-1946 נערכה באוקספורד ועידה. דין גרובר מברלין והרמן מס מהיידלברג, שניהם כהני דת נוצריים קיבלו היתר מיוחד להשתתף. הרב ליאו בק, מנהיג הקהילה היהודית הגרמנית בשנות הרייך השלישי, ניצול טרזינשטאט שהגיע ללונדון אחרי המלחמה, היה אחד הדוברים. משתתפי הוועידה החליטו שיש לקיים בהקדם האפשרי פגישת חירום על בעיית האנטישמיות באירופה. זו נערכה בעיירה השוויצרית סליסברג ב-1947.

בהיסטוריה של הדיאלוג היהודי-נוצרי, מתייחסים לוועידת סליסברג בעיקר בשל עשר הנקודות שלה, שהופנו באופן מיוחד "לכנסיות". ארבע הנקודות הראשונות הדגישו את השורשים העמוקים והבסיסיים של הנצרות ביהדות. שש הנקודות הבאות הבהירו שהיהדות, אסור שתהיה מוצגת עוד באופן שלילי בהוראה הנוצרית. אתגר זה כונן את אחד היסודות למחקר המאוחר יותר אודות היחסים המורכבים שבין שתי המסורות הדתיות.

למרות שנוצרים רבים באותו זמן הבינו את עשר הנקודות כהצהרה נועזת, כיום, במידה גוברת והולכת ברור ליהודים ולנוצרים כאחד שהמסמך דורש עדכון ופרספקטיבות חדשות. לדוגמה, מסמך סליסברג לא דן בשום מקום בחשיבות תיאולוגיית הברית. הוא איננו עוסק בפלורליזם דתי או במדינת ישראל, נושאים רלוונטיים באופן קריטי לדיאלוג הבינדתי בן זמננו. עשר הנקודות הופנו רק לנוצרים. כיום לאחר שישה עשורים של דיאלוג נרחב, טקסט חדש יפנה מן הסתם באופן ראוי הן ליהודים והן לנוצרים. ההקדמה לעשר הנקודות גם היא משקפת את ההשפעה של הטרמינולוגיה של עידן הרייך השלישי, למשל שימוש בביטוי "בעיה יהודית" כאילו שאנטישמיות איננה בראש ובראשונה "בעיית גויית".

למרות שעשר הנקודות של סיליסברג תרמו במספר דרכים, זה כמה עשרות שנים, לשיפור יחסי יהודים-נוצרים, הבשילה העת לעדכן ולעדן את ההצהרה לטובת הפרכת תיאולוגיה אנטי יהודית עכשווית ואנטישמיות בת זמננו, וכדי שיהודים ונוצרים גם יחד יפנו לעסוק בצרכים אנושיים רחבים יותר.

ועידת החירום על אנטישמיות של 1947 בסיליסברג קראה גם להקים "ללא דיחוי" מועצה בינלאומית של נוצרים ויהודים. כעבור שנה, בפריבורג, שוויץ, אומץ תקנון לארגון בחיתוליו, נפתח משרד בג'נבה ונוסדה כתובת בלונדון.

השלב ההתחלתי של קיום המועצה הבינלאומית של נוצרים ויהודים נמשך זמן קצר בלבד. לאחר ועידת פריבורג הגיע הארגון החבר מארצות הברית - הוועידה הארצית של נוצרים ויהודים - למסקנה כי למועצה בינלאומית לנוצרים ויהודים יהיה סדר יום צר מידי ודתי מידי בכדי להילחם ביעילות באנטישמיות ובשאר גילויים של דעות קדומות בין-קבוצתיות. הארגון האמריקאי הקים פרויקט אחווה עולמי בעוד שהקבוצות האירופאיות של הדיאלוג היהודי-נוצרי המשיכו להתמקד באופן מיוחד ביחסים שבין יהודים לנוצרים. משרד המועצה הבינלאומית של נוצרים ויהודים בג'נבה נסגר למרות שהכתובת הלונדונית המשיכה להתקיים.

מספר הצהרות ומסמכים חשובים פורסמו בשנים שלאחר מלחמת העולם השנייה. המועצה העולמית של כנסיות, בכינוסה הראשון באמסטרדם 1948, הכריזה שאנטישמיות "לא חשוב מהו מקורה... באופן החלטי איננה עולה בקנה אחד עם ההצהרה והמעשה של האמונה הנוצרית...". והגדירה אותה כ"חטא כלפי אלוהים ואדם". למרות שהצהרה זו הייתה רבת עוצמה ומדויקת, מה שעדיין דרש עיון היו הדרכים שבהן תורות ומעשים נוצריים אנטי-יהודיים הזינו וטיפחו את האנטישמיות, נושא בעל עניין מיוחד למועצה הבינלאומית של נוצרים ויהודים בשלביה העובריים.

אתגר נוסף התעורר כאשר בשנת 1950 יצאה הנחייה מהוותיקן שמנעה מקתולים לשתף פעולה עם המועצה הבינלאומית של נוצרים ויהודים כיוון שזו, נגועה לכאורה ב"אינדיפרנטיזם", דהיינו היא סבורה שכל הדתות הן בנות מעמד שווה. הגבלה זו שונתה לחלוטין במהלך המועצה השנייה של הוותיקן (1962-1965), כשהכנסייה הקתולית אמצה השקפה חיובית יותר כלפי דתות אחרות.

בכל זאת, מספר גדל והולך של קבוצות דיאלוג יהודי-נוצרי אירופאיות שיתפו פעולה בהקמת "ועדת קישור בלתי פורמאלית" באמצע שנות ה-50, וב-1962, בהקמתה של "ועדה מייעצת בינלאומית" תחת השגחתו של וויליאם סימפסון. לאחר שהוועידה הארצית של נוצרים ויהודים

האמריקאית הצטרפה לארגון מייעץ זה, הציעו נציגיה בשנת 1974 במפגש שנערך בבאזל, שוויץ, לשנות את שם הוועדה ל"מועצה הבינלאומית של נוצרים ויהודים", כך אירע, ש-26 שנים אחרי שקמה לראשונה בוועידת פריבורג, סוף סוף הגיעה המועצה הבינלאומית של נוצרים ויהודים לחיים מלאים.

ב. שישה עשורים של צמיחה

1. התפתחויות בלימודי המקרא

חוקרים שהקדישו עצמם ללימוד ביקורתי-היסטורי של הברית הישנה הנוצרית, הביאו להתקדמות רבה במהלך המאה ה-19: טקסטים מקראיים נבחנו כנגד הרקע של כתבים בני זמנם, מחקר פילולוגי פרח, והיה עניין רב בשחזור ההיסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה.

ואולם, כמה חוקרים בעלי השפעה, כמו יוליוס וולהאוזן (1844-1918) ביטאו תורת בוז נוצרית כנגד היהודים כשעמדו על כך שניתן לתארך קטעים של הברית הישנה על פי המידה שהללו משקפים "רוחניות אמתית". וולהאוזן ואחרים טענו שטקסטים שאותם העריכו כצרי-אופק וקשוחים, הציגו שקיעה מהרמה הרוחנית הגבוהה של נביאי ישראל אל לגליזם עקר שלכאורה שלט ביהדות שלאחר גלות בבל. המסר שלא נאמר - ושבטא אחר כך בפירוש על ידי מספר מלומדים נוצריים - היה שתנועת ישו הייתה רפורמציה דתית שחזרה למקורותיה העבריים האותנטיים ופירשה אותם במובנם המקורי, טרם סילופם על ידי היהדות הלגליסטית. האפיון האחרון זכה לכינוי הטכני *Spätjudentum* "היהדות המאוחרת", לכאורה, תיאור אמתית ועם זאת, רחוק מאד מהדרך הטבעית לתיאור החיים והאמונה היהודית בימיו של ישו.

אם, על פי תבנית זו, ניתן לתאר את היהדות הבתר-גלותית או את יהדות הבית השני ככישלון דתי שעליו טבוע חותם של רוחניות חסרת נשמה, ואם את היהדות בימיו של ישו ניתן לתאר כ"מאוחרת" אזי יהדות רוחנית לגיטימית פסקה כבר אז מלהתקיים ומן הסתם, ליהדות בת זמננו אין שום סיבה לשרוד. לימודי המקרא שלאחר מלחמת העולם השנייה קראו תיגר נגד טיעונים אינטרסנטיים אלה.

התגליות של טקסטים - כמו למשל הספרייה של נאג חמאדי ומגילות מדבר יהודה בקומרן - הזכירו לחוקרי מקרא שהייתה רב גונית ניכרת בנצרות וביהדות של המאות הראשונות לספירה הכללית. חוקרים שעסקו בישו ההיסטורי ובפאולוס הכירו גם שהשיטות והאג'נדות הפרטיות שלהם נשענו לעיתים על הנחות מוקדמות קלושות. למרות שדורות קודמים של חוקרים ציירו את ישו ופאולוס כמי שעומדים בקונפליקט מתמיד מול בני דורם, כיום, גדל והולך מספרם של אלה המכירים בעובדה ההיסטורית שוויכוחיהם של ישו ופאולוס עם בני דורם היהודיים משקפים את עמידתם האיתנה על קרקע יהודית והמשך הזדהותם איתה. חוקר הברית החדשה לויד גאסטון טען שבלמוד ביקורתי, כל מה שגורם לישו להישמע כיהודי בן המאה הראשונה יש להעדיפו על כל מה שגורם לו להישמע כנוצרי בן המאה העשרים.

הדוגמה הבולטת ביותר של הערכה מחקרית מחודשת, נוגעת לתפקיד ההלכה בברית החדשה. אם בעבר, נהגו חוקרים לתאר את ההלכה כדבר שהתבטל, הופקע או הוחלף. הרי שהמחקר בן זמננו, נמנע בדרך כלל מתיאורים אנאכרוניסטיים ואנטינומיסטיים שכאלה ביחס לנצרות הקדומה. ישו מוצג לעיתים קרובות לא כמי שערער על ההלכה אלא כמי שמבסס את לימודו על תורה, נביאים וכתובים. טקסטים כמו מתי 5:17 "אַל תַּחֲשְׁבוּ שֶׁבָאתִי לְבַטֵּל אֶת הַתּוֹרָה או אֶת הַנְּבִיאִים; לֹא בָאתִי לְבַטֵּל כִּי אִם לְקַיְּמָם". מקבלים משקל גדול יותר במחקרים בני זמננו.

המחקרים שנערכו לאחרונה, מציגים באופן גובר והולך את פאולוס ההיסטורי בראש ובראשונה כ"שליח אל הגויים" (ר' אל הרומיים 11:13, אל הגלטיים 2:8). שליחותו לא נועדה לגנות נאמנות יהודית לתורה אלא להזמין גויים ליחסי ברית עם אלוהי ישראל. הכוח המניע בתיאולוגיה שלו הוא הכללה ולא הרחקה. ניתן לטעון כי בשום מקום לא מוצג חזונו השליחותי בבהירות רבה יותר מאשר באיגרת אל הרומיים 15:8: "וְאַנִּי אוֹמֵר שֶׁהַמְּשִׁיחַ הָיָה לְמִשְׁרַת הַנְּמוּלִים בְּגִלְל נְאֻמֹּת אֱלֹהִים, כְּדִי לְקַיְּמָם אֶת הַהַבְּטָחוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לְאַבֹּתַי, וְכְדִי שֶׁהַגּוֹיִם יְהַלְלוּ אֶת אֱלֹהִים עַל רַחֲמָיו".

אחד העניינים התמידיים שאיתם מתעמתים לימודי הברית החדשה הוא "האחריות לרצח האל" - ההאשמה נגד היהודים שהם כקבוצה, או כיחידים, אשמים ברציחתו של האל. (כמו שנזכר למשל בתסלוניקים א 2:14-16, מתי 27:24, יוחנן 19:13-16, מעשי השליחים 15:14-16) בהתחשב בהיסטוריה של הסתה ואנטיפטיה נוצרית כלפי היהודים כתוצאה מהאשמה זו, ישנה חשיבות רבה לקטעי הברית החדשה המתארים "משפט" שמוביל להוצאתו להורג של ישו. חוקרים רבים מהססים להשתמש במילה "משפט" לתאר קטעים אלה כיוון שישנן כל כך הרבה שאלות בנוגע לדיוקם ההיסטורי.

קונצנזוס רחב של דעות מחקריות מסכים עם קריסטר סטנדל ש"ככל שהסיפור גדל והתפתח, נטל האשמה בצליבתו של ישו הועתק מפונטיוס פילטוס לכוהנים הגדולים, מהכוהנים הגדולים לפרושים, והלאה אל "היהודים". המחקר ההיסטורי סביב מותו של ישו מדגיש עובדות שלעיתים נשכחו, כמו המוניטין של פונטיוס פילטוס. פילון האלכסנדרוני מזכיר את "השומד, העלבונות, השוד, הפגיעות השערורייתיות והשרירותיות, ההוצאות להורג ללא משפט שחזרו והתמידו והאכזריות הנוראה והבלתי פוסקת". בנוסף, מנהיגות בית המקדש נבחרה על ידי הרשויות הרומאיות ויוסף בר קיפא יכול היה לתפקד ככהן גדול רק בהסכמתו של פונטיוס פילטוס. צליבה הייתה נהוגה בידי הרומאים כעונש על פשעים נגד המדינה, וישו נצלב כמתחזה להיות "מלך היהודים"; רק חלק זעיר של העם היהודי אפילו שמע על ישו בזמן מותו; והחשוב מכל, נראה שישו היה אהוד בקרב המוני העם. (ר' לוקס 20:19). הן יוסף בר קיפא והן פונטיוס פילטוס מעוניינים היו בשמירת השלום במשך התקופה ההפכפכה של חג הפסח, וישו, שהכריז דרך קבע על בואה של מלכות שמיים, נתפס כאיום על הסדר והיציבות.

כל נטייה נוצרית להאשים את העם היהודי במותו של ישו היא נטולת סבירות היסטורית. דעה שכזו היא גם חסרת משמעות מבחינה תיאולוגית. מנקודת מבט נוצרית, כל אדם נושא באשמה למותו של ישו. מרק היים אמר: "ברגע שבו אנו מפנים אצבע מאשימה כלפי איזושהי קבוצה של 'הם' כהורגי ישו, ביצענו את החטא שעצם ייחודו של הצלב ביקש למגר".

למרבה הצער, הנוהג של פרשנות טקסטים של הברית החדשה בכדי להוכיח שהיהודים קוללו על יד האל ויש להשפילם, נעשה הרגל בעולם הנוצרי האירופאי. כיום, זה מובן מאליה שלנוצרים יש אחריות מיוחדת לפרש בזהירות רבה את אותם טקסטים של הברית החדשה שעוררו זלזול ואנטגוניזם כלפי היהדות.

2. השפעת השואה

כל התחשבות בשואה צריכה לכלול את אמרתו של אלי ויזל ש"לשכוח את הקורבנות הרי זה למעשה להורגם בפעם השנייה". שמירת זכרם של אלה שהושמדו תחת הנאציזם צריכה להישאר חובה עליונה הן של יהודים והן של נוצרים.

השואה פותחת דלת להתבוננות מעמיקה במספר נושאים מרכזיים הניצבים כאתגר בפני החברה העולמית. עבור אנשי אמונה, ההבנה כיצד מתייחס האל לרווחת האנושות עולה

כשאלה מרכזית. אם אלוהים מתואר ככל יכול ומעורב עמוקות באנושות, יכולה השואה להותיר אותנו עם דמות של אל אדיש שלא השתמש בכוחות אלוהיים על מנת להציל את אלה שעמם היה ביחסי ברית. במובן אחר, דחיקתה לשוליים של השפעת האל על החברה האנושית מותירה חלל שבקלות יתמלא באידאולוגיה נוראית. האתגר אם כן הוא לעדן את היחסים בין האל והקהילה האנושית בדרך הרואה אותם כבני ברית שותפים, בעלי אחריות משותפת לעתיד הבריאה כולה.

התבוננות בשואה מניעה את המאמץ למקם את זכויות האדם ואת כבוד האדם במוקד האמונה הדתית. העובדה שהמסע הנאצי של רצח המונים היה הכרחי לראשיתן של אמנות בינלאומיות התומכות בזכויות האדם והמתנגדות לרצח עם אינה אלא טרגדיה. חובה על קהילות המאמינים להכיר בכך שקיומן לעולם לא ייתכן בדרכים שמתעלמות או חותרות תחת כבוד האדם וזכויות הזולת.

השואה מציבה בפני אנשים בני כל האמונות את האחריות להיאבק נגד הקנאות הדתית והאלימות. האנטישמיות הנוצרית הקלאסית, הגם שלא הייתה הגורם הבלעדי לשואה, תרמה להוצאתה לפועל והחלישה את ההתנגדות הנוצרית. שום מסורת דתית לא תוכל לקבל על עצמה מנהיגות מוסרית עד שתסלק מתוכה תחילה כל נטיות אלימות, כולל שפה ודימויים משפילים ורוויי שנאה כלפי אלה שמחוץ לקהילת האמונה שלה. דבר זה מהווה אתגר מיוחד לחינוך ולהטפה הדתית.

השואה משקפת את החשיבות של בניית סולידאריות מעבר לקווים של גזע, מוצא ודת בזמנים של שלום חברתי יחסי. אם קשרים שכאלה אינם במקומם כשמתעורר משבר חברתי, יהיה זה קשה או אף בלתי אפשרי לבנותם בהתראה קצרה תחת אונס.

לימוד אודות "חסידי אומות העולם" - המצילים בתקופת השואה מראה שחינוך מוסרי חייב להיות נטוע באנשים מגיל צעיר, במיוחד בתוך המשפחה. הדאגה לאחר צריכה להיעשות תגובה טבעית ומושרשת.

3. שינויים במוסדות ותורותיהם

בששת העשורים מאז סיליברג, פרסמו מספר רב של כנסיות נוצריות הצהרות, בדרגות שונות של סמכות, על נושאים של יהודים ויהדות ועל יחסי נוצרים-יהודים. הצהרות אלו, הן תוצאה של בחינה עצמית שהולידה השואה ושל מספר חסר תקדים של דיאלוגים בין יהודים לנוצרים. כמה הצהרות מתייחסות לעניינים היסטוריים, במיוחד לשואה, בעוד שאחרות מטפלות בנושאים מקראיים או תיאולוגיים. אותן כנסיות שלהן מבנים של סמכות מרכזית נטו להפיק מספר רב יותר של מסמכים שמטרתם לשנות חינוך ונוהג ואילו כנסיות המאורגנות באופן קהילתי יותר, נטו לחבר טקסטים ללימוד ולדיון. בכל המקרים, היה זה אתגר להפנמתן של פרספקטיבות וגישות חדשות בכל קהילת אמונה.

בכנסיות הקתוליות ובכנסיות הרפורמציה המסורתיות במערב בוטאו הרעיונות הרשומים להלן באופן תדיר. באופן כללי, הנצרות המזרחית רק מתחילה להתמודד עם ההשלכות של יחסים חיוביים עם יהודים.

1. יהודים ממשיכים להישאר ביחסי ברית עם אלוהים. ה"ברית החדשה" של הכנסייה הנוצרית לא סיימה את חיי הברית של עם ישראל עם אלוהים המתקיימים דרך התורה.
2. השמצת היהדות וכל צורות האנטישמיות הן חטא כלפי אלוהים.
3. במהלך הדורות, תרמו ההטפה וההוראה הנוצרית לאנטישמיות. מספר טקסטים של הברית החדשה פורשו באופן קבוע שלא כהלכה, או הוצאו מהקשרם ונוצלו לקדם עוינות. שום קללה אלוהית על יהודים לא יכולה להיטען על בסיס הברית החדשה.
4. על פי הרצון האלוהי ישנם יחסים מתמידים בין יהדות לנצרות, יחסים שהם ייחודיים בין דתות העולם. ליהדות יש בתכנית האלוהית מטרה עצמית מובחנת משלה, מעבר להכשרת הדרך לנצרות.
5. ישו היה ונשאר תמיד יהודי, בן לעם ישראל. הוא לא התנגד לתורה או ליהדות של תקופתו.
6. הנצרות חייבת ללמוד, להבין ולקבל את ההבנה העצמית של יהודים את חוויתם הדתית. דבר זה כולל כבוד לזיקה היהודית לארץ ישראל.

7. נוצרים יכולים ללמוד יותר על האל האחד ועל יחסם עם אלוהים כמו גם על נצרות, מתוך מסורות היהדות במשך הדורות ומהאמונה החיה של יהודים בני זמננו.

8. לתנ"ך יש ערך רוחני כטקסט של התגלות ללא קשר עם קריאות נוצריות מאוחרות שלו דרך המשקפיים של האמונה בישו.

9. הבנות נוצריות של הקשר בין "הברית הישנה" ל"ברית החדשה" במונחים של הבטחה והגשמה צריכות להיראות כמחכות עדיין להגשמה מלאה של התכניות האלוהיות במלכות שתבוא.

10. על יהודים ועל נוצרים מוטלת חובת הברית להכשיר את הקרקע לעידן העתידי של מלכות האלוהים על ידי רדיפת צדק, שלום ושלמות כל הבריה.

הכרות אלה מייצגות שינוי, במקרים מסוימים היפוך טוטאלי, של גישות ששלטו בקרב נוצרים כמעט 2000 שנה. הן מציגות אתגרים תיאולוגיים עמוקים להבנה העצמית הנוצרית.

יהודים גם הם מאותגרים על ידי תורות נוצריות בלתי מוכרות אלה. בה במידה שההבנה העצמית היהודית הושפעה על ידי הנצרות, כך גם רפורמות משמעותיות בגישות נוצריות, משפיעות בהכרח גם הן על המחשבה היהודית. דבר זה כולל את התפתחותה של עמדה דתית חיובית כלפי הנצרות כאמונה לגיטימית שאיננה בגדר עבודת אלילים.

אין זה מפתיע שישנם מאמינים בשתי הקהילות שמעדיפים להימנע מדיאלוג או לדחוק אותו לשוליים. שאלות הזהות המרכזיות העולות מדיאלוג נוצרי-יהודי מהותי, נראות מאיימות או מערערות הבנות קודמות. המועצה הבינלאומית של נוצרים ויהודים מאמינה שהדיאלוג בין יהודים לנוצרים צריך להתרחב, לצד האמון והכבוד ההדדיים המחזקים את המשתתפים בזהויותיהם ובמנהגיהם הדתיים.

4. לקחים שנלמדו מעשרות שנות דיאלוג

מאז ועידת סליסברג, הוכיח המפגש המעמיק בין יהודים לנוצרים שיחסים ממושכים יכולים לייצר שינוי אמיתי. התקדמנו מעבר לשיחות הראשוניות הניסיוניות שבהן ביקשנו תחילה להניח הצידה את דעותינו הקדומות וללמוד על "האחר" באמצעות ההבנה העצמית שלו. כעת, אנו נמצאים בנקודה שבה אמפתיה וביקורת עצמית כנה מאפשרות דיונים פתוחים אודות הבדלים יסודיים בינינו וטיפול גלוי-לב בחילוקי הדעות ובקונפליקטים שבהכרח מתעוררים. הלימוד הביקורתי של דת והיסטוריה סיפק הבנה משותפת בהירה יותר של מורכבות הנושאים ההיסטוריים, המקראיים והתיאולוגיים שמאחדים אך גם מפרידים בין יהודים לנוצרים. אנו מבינים שיחסי יהודים ונוצרים אינם "בעיה" שעומדת "להיפתר" אלא תהליך מתמשך של לימוד ועידון. תהליך זה, לא רק מאפשר לנו לחיות יחד בשלום, אלא הוא אף מעשיר את הבנתנו את מסורתנו אנו והבנתנו את עצמנו כבניו של אלוהים וכאנשים דתיים.

אפילו בתוך קהילת הדיאלוג, אנו ממשיכים ללמוד על דפוסי החשיבה המושרשים לעומק והפחד המהווים מכשול להדדיות אמיתית. אנו מודעים היטב לעובדה שישנם חלקים של העולם היהודי ושל העולם הנוצרי שטרם נחשפו לדיאלוג והם חסינים מפניו או אף מתנגדים לו, כך שלפנינו עוד עבודה רבה. במקרים אחדים, התקדמויות המבוססות על דיאלוג זכו להתעלמות או שנהפכו על פניהן. דבר זה מצביע על הצורך בפיתוח תיאולוגיות בשתי הדתות המאשרות את האותנטיות הדתית המתמדת ושלמותו הייחודית של האחר היהודי או הנוצרי.

אנו לומדים להעריך טוב יותר את הזיכרונות השונים והאג'נדות שנוצרים ויהודים מביאים אל השיח ביניהם. אנו משוכנעים שדיאלוג אותנטי אף פעם לא מבקש לשכנע את האחר בתביעתך לאמת אלא לשנות את לבך להבין אחרים על פי תנאיהם עד כמה שהדבר אפשרי. למעשה, דיאלוג בינדתי במלא מובן המילה איננו אפשרי אם אחד הצדדים מטפח שאיפות להמיר את דתו של האחר. זהו גם ניסיונם הכללי הן של נוצרים והן של יהודים שדיאלוג בינדתי מעניק תובנות עמוקות יותר ביחס למסורתו הדתית של כל אחד מהמשתתפים.

רוב הדיאלוגים שהתקיימו עד כה נערכו במקומות בהם יהודים ונוצרים גרים בסמיכות גיאוגרפית. ישנה חשיבות רבה לעקור מן השורש סטראוטיפים ולקדם הבנה מדויקת של דת האחר גם בין אלו שאולי חיים במרחק רב מהקהילה האחרת או שאין להם כל מגע איתה. אנו מחויבים גם לאמונה שהדוגמה של דיאלוג יהודי-נוצרי יכולה לשמש השראה ומודל לקבוצות דתיות אחרות המצויות בקונפליקט.

בשנים האחרונות, הן יהודים והן נוצרים הגיעו להכרה בצורך הקריטי לקיים דיאלוג עם מוסלמים. הכרה זו, מפתה לחשוב שהעבודה בתחום יחסי יהודים-נוצרים הסתיימה ותשומת ליבנו יכולה עכשיו להיות מופנה לאחינו ואחיותינו המוסלמים. למרות שהצורך בדיאלוג עם האסלאם דוחק, תהיה זו שגיאה לנטוש את המאמץ היהודי-נוצרי, גם בשל העובדה שהוא משמש כמודל מצליח ומשום שהעבודה בתחום עדיין לא הסתיימה. התעלמות מן האסלאם, תהיה אף היא שגיאה, הן בגלל גודלה וחשיבותה הגיאופוליטית של הקהילה המוסלמית והן בשל התביעות הדתיות המתכנסות והמתפצלות שבין שלוש הדתות. לערב את האסלאם בדיאלוג הבינדתי זו איננה משימה פשוטה כמו רק לצרף עוד כיסא אל השולחן; למרות שלמדנו לקחים חשובים מהשיח היהודי-נוצרי, השיח עם האסלאם יפתח מתודולוגיות משלו המשקפות את הדינמיקות השונות שמתגלות במפגשים הדו-צדדיים והתלת-צדדיים.

כיהודים וכנוצרים הגענו להבנה מעמיקה יותר ויותר שהמשמעות היציבה של הדיאלוג ביננו תבוא ממשוהו שהוא יותר מרק קידום של סובלנות והבנה, ככל שהללו מטרות ראויות לכל שבח. הדיאלוג צריך גם לאפשר לנו כאנשים דתיים לעסוק באתגרים של העולם כיום ואולי במיוחד באתגר של שמירה אחראית על הסביבה והגנה על חיי אדם וחרויותיו.

5. דיאלוג נוצרי-יהודי ומדינת ישראל

להקמתה של מדינת ישראל הייתה השפעה עמוקה על ההבנה העצמית היהודית בת זמננו, ובהרחבה, על הדיאלוג בין נוצרים ליהודים. בשל מספר סיבות, שיחות על מדינת ישראל והמזרח התיכון הן לעיתים קרובות קשות ומעוררות מחלוקת, אפילו במקום שבו יש אמון הדדי בין יהודים לנוצרים.

ראשית, גורמים דתיים ופוליטיים מצטרפים לגאופוליטיקה המורכבת, למחלוקות ולהיסטוריה של האזור בדרכים שלא תמיד קל להבינן. שנית, ישנה קשת רחבה של דעות בנוגע למדינת ישראל בתוך הקהילות היהודיות והנוצריות. שלישית, באופן כללי, קיימים הבדלים יסודיים בין יהודים לנוצרים בדרך שבה הם רואים את חשיבותה של ארץ ישראל – בנבדל ממדינת ישראל. הבדלים אלה, מושרשים בדרכים שבהן התפתחו שתי הקבוצות שעה שנפרדו האחת מהשנייה, במיוחד באופן שבו הגיבו לחורבן בית המקדש בירושלים על ידי הרומאים בשנת 70 לספירה ולאובדן הסופי של שלטון עצמי יהודי לאחר שנת 135.

חכמי המשנה החליפו את המקדש החרב בבית היהודי כמקום המרכזי של חגיגה, ותפילה בציבור ולימוד לקחו את מקומו של פולחן הקרבנות של בית המקדש. עבודתם היצירתית של החכמים אפשרה לעם היהודי לשרוד ללא מולדת. ואולם, הזיקה לארץ ישראל נשארה חקוקה בזיכרון ההיסטורי היהודי, כשהיא מוצאת את ביטויה בכל תחומי התרבות הרבנית, המסורת והליטורגיה במהלך המאות שבהן לא הייתה מדינת ישראל קיימת.

פירושים והבנות חדשות של המקדש והארץ החלו גם להתפתח בקרב יהודים וגויים בכנסיות המוקדמות. לנצרות בראשיתה, נעשה ישו שקם לתחייה מוקד הפולחן. נצחוננו על המוות עצמו נראה כדבר בעל חשיבות לאנושות כולה ולא כעניין המוגבל למיקום גאוגרפי ספציפי. השקפה אוניברסלית זו נקשרה מאוחר יותר עם הפולמוס שפירש את אבדן הריבונות הלאומית היהודית כעדות לעונש אלוהי על סירובם לקבל את ישו כמשיח.

במשך הזמן, החזיקו נוצרים בגישות מנוגדות ביחס לארץ ישראל. בעוד שחלקם התמקדו בירושלים של מעלה בעולם הבא, קידמו אחרים עלייה לרגל למקומות בהם הלך ישו.

במאות האחרונות, ציפו חוגים מסוימים של אוונגליות נוצרית לקיבוץ גלויות של יהודים במולדת אבותיהם כתנאי מוקדם לשיבתו של ישו המשיח. למרות שנוצרים אחדים לא ראו שום משמעות דתית להקמתה של מדינת ישראל ב-1948, קידמו רבים בברכה את הקמתה כמקלט ליהודים מדוכאים בכל מקום. אחרים ראו בעובדה זו את מותו של הרעיון שאלוהים התכוון לכך שהיהודים יהיו נוודים חסרי בית והיו גם מי שראו בהקמת המדינה את הפצעת השחר של אחרית הימים. נקודות מבט מגוונות אלו, הפועלות הדדית בין ובתוך קבוצות נוצריות, מהוות אחד הגורמים החשובים כשנוצרים מקיימים דיאלוג עם יהודים בנוגע למדינת ישראל.

בין יהודים, הרעיון של הקמה מחדש של בית לאומי עלה במאה ה-19 עם ראשית התנועה הציונית, שהייתה אחת מתנועות לאומיות רבות של התקופה. הציונות הייתה מאמץ פלורליסטי המורכב מהרבה נקודות מבט שונות: דתיות וחילונית, ליברליות ושמרניות, סוציאליסטיות וקפיטליסטיות. לא כל הציונים היו יהודים ולא כל היהודים היו ציונים. ואולם, השואה שכנעה כמעט את כל היהודים, כולל גם אלה שקודם לכן היו אדישים או מתנגדים, בצורך בבית לאומי יהודי שבו יהודים שולטים על גורלם. הקמתה של מדינת ישראל הייתה הפרויקט הקולקטיבי החשוב ביותר של העם היהודי בעידן המודרני. שלומה ובטחונה מהווים כעת נושא ראשון במעלה לרוב המכריע של יהודים בכל מקום, הקושרים את קיומם כעם עם קיומה של מולדתם הלאומית. זוהי הכרה שיהודים רבים מביאים אל הדיאלוג הבינדתי.

הכרה בקשר המרכזי הזה של יהודים לישראל וכבוד כלפיו, אין פירושו שכל נקודת מבט דתית ספציפית – יהודית, נוצרית או מוסלמית, יכולה או צריכה לפתור סכסוכים פוליטיים עכשוויים. לידתה של מדינת ישראל כמציאות פוליטית הובילה הרבה נוצרים בעלי מחשבה להעריך מחדש את הנחותיהם התיאולוגיות ביחס לגלות ולשיבתו ארצה של העם היהודי, עם ישראל. אולם תיאולוגיה מחודשת איננה מספקת תשובות לבעיות פוליטיות ספציפיות. בדומה לכך, תביעות טריטוריאליות מוסלמיות על פלסטין – או על כל ארץ אחרת – המבוססות על תיאולוגיה אסלאמית, לא יכולות לספק את הבסיס היחיד לפתרונות פוליטיים, והוא הדין ביחס לטענות טריטוריאליות המושמעות על ידי קבוצות יהודיות והמבוססות על תביעות דתיות. בקיצור, תביעות טריטוריאליות ויציבות פוליטית

לא יכולות להישען על פרשנויות שנויות במחלוקת של כתבי קודש או תיאולוגיות שונות. נושאים של לגיטימיות, גבולות, זכויות, אזרחות, פיצוי ובטחון יכולים להיפתר אך ורק על ידי הסכם של כל הצדדים הרלוונטיים על בסיס החוק הבינלאומי ובגיבוי של אמצעי אכיפה אמינים.

בין הבעיות הפוליטיות והחברתיות הדוחקות ביותר קיימת המצוקה הנוראה של העם הפלסטינאי. ויכוחים אודות הגורמים הרבים שתרמו למצב זה, אסור שיסיחו את דעתה של הקהילה הבינלאומית, כולל זו של ישראל ומדינות ערב השכנות, מהצורך הדחוף לטפל בסבלם ושיקומם של הפליטים הפלסטינאים. בד בבד, הכרה פלסטינאית בהבנה העצמית של ישראל גם היא דרושה בדחיפות לכינון שלום ויציבות.

למדינת ישראל יש הרבה הישגים ומעלות, אבל היא גם ניצבת בפני בעיות ואתגרים רבים על מנת לעמוד באידאליים שעליהם הצהירה, כולל מעמד שווה לכל אזרחיה. במובן זה היא איננה שונה משאר מדינות העולם.

כאשר יהודים, נוצרים ומוסלמים מעורבים בדיאלוג בינדתי בנושאים אלה, קיים תמיד הפוטנציאל לאנטישמיות ולאסלאמופוביה ולתפיסות רגישות יתר על המידה והאשמות בלתי מבוססות של שתי קללות תאומות אלה. אלה העוסקים בדיאלוג, צריכים להיות מסוגלים לבקר באופן חופשי את ממשלת ישראל ומדיניותה מבלי להיות מואשמים באופן אוטומטי באנטישמיות או אנטי ציונות. במקביל, הם צריכים להיות חופשיים לבקר את כישלונותיהם של מנהיגים מוסלמים – דתיים וחילוניים – ואת המדיניות של אומות מוסלמיות מבלי להיות מואשמים בטיפוח פחדים בלתי רציונליים מפני האסלאם. מנהיגים נוצריים מקומיים גם הם יכולים לעמוד תחת ביקורת מבלי לעורר האשמות בדבר מניעים אנטי-נוצריים.

מצד שני, כשביקורת מופנית באופן בלעדי כלפי ישראל על פי סטנדרטים שאינם נדרשים ממדינות אחרות, כשישראל זוכה לגינוי בשל פעולות תגמול צבאיות מבלי לגנות את ההתקפות שעוררו אותן, כשהאסלאם מסומן כדת של טרוריסטים על בסיס הצהרות ומעשים של קיצונים רדיקליים, כשהפלסטינאים נמנעת הכרה כלאומיות נפרדת –

בקיצור, בכל מקום שבו מתעוררים סטראוטיפים ועלילות, יש להכיר בנוכחותה של קנאות עיוורת אתנית או דתית ולהילחם נגדה.

יהודים יכולים לצפות משותפיהם לדיאלוג לתמוך בזכויותיה של מדינת ישראל כאומה מבלי לצפות שיצדיקו כל מעשה ומדיניות של ממשלתה. מוסלמים יכולים לצפות משותפיהם לדיאלוג להגן על זכויותיהם וצרכיהם של הפלסטינאים מבלי לצפות מהם לתמוך בכל תביעותיהם ומעשיהם או להתעלם מכישלונותיהם. נוצרים יכולים לצפות משותפיהם לדיאלוג להכיר במצוקתם של נוצרים באזור, שלעיתים קרובות הם מיעוטים מוכים לכודים בין קבוצות רוב מתחרות, מבלי לצפות מהם לנטוש את סדרי העדיפויות שלהם. ונוצרים אלה גם הם, צריכים להיות חשופים לביקורת, אם הצהרותיהם משרתות מטרות אנטישמיות.

אנו מאמינים שדיאלוג בינדתי לא יכול להתחמק משאלות קשות אם ישנה אכן ציפייה לפיתוח יחסים משמעותיים ובני קיימא. דיאלוגים בינדתיים בילטרליים ותלת צדדים יכולים לתרום לשלום על ידי סילוקן של קריקטורות וקידום הבנה הדדית אותנטית. דיאלוג בינדתי יכול גם לעודד מנהיגים פוליטיים לדאוג לרווחתם של כולם, ולא רק לרווחת קבוצתו הדתית או האתנית של צד אחד.

ג. הדרך הלאה

1. העולם המשתנה של המאה ה-21

העולם של ימינו הוא מקום של אי שקט ושל שינוי מהיר. בכמעט 70 השנים מאז פרוץ מלחמת העולם השנייה, נהרגו כ-28 מיליון אנשים במלחמות וסכסוכים אחרים. כ-75 מיליון נעשו פליטים. פליטים אלה, הבורחים ממלחמה ורדיפה, ומהגרים הבורחים מעוני והעדר תקווה שינו את הדמוגרפיה של מערב אירופה ואמריקה. רבים נתקלו בדעות קדומות ובאפליה בסביבתם החדשה. חלק הביאו איתם שנאה ודעות קדומות שטופחו בסכסוכים ותרבויות אחרות. אוכלוסיות שבעבר שלטו באזור מסוים יכולות למצוא את עצמן מדרדרות למעמד של מיעוט. הן קבוצות המיעוט הגדלות והן קבוצות הרוב המדלדלות מתפתות להגיב לדמוגרפיה המשתנה באמצעות אימוץ "מנטליות של מצור" שמחזקת דוגמטיות דתית ונקודות מבט פונדמנטליסטיות. אנשים רבים החיים בתוך

אוכלוסיות משתנות נאבקו עם הבעיה של ריבוי זהויות, כשהם מנסים לאזן בו זמנית בין בעיות לאומיות, אתניות, מגדריות ובעיות גיל. בסביבות אלה, דיאלוג בינדתי נחוץ יותר וקשה יותר. אולם הוא מאפשר לאנשים לבחון את חוויותיהם בהתמודדותם עם זהויות מתחרות.

אנו ערים באופן חריף הרבה יותר לסכסוכים המתגלים ברחבי העולם בתהליך של גלובליזציה שגם מכווץ וגם מרחיב את עולמנו. עולמנו גדול יותר משום שלפני מאה שנה, למרות גלי הגירה עצומים לעולם החדש, רוב האנשים סביר להניח, נולדו, גדלו, חיו ומתו בתוך אזור גיאוגרפי מצומצם. הדרך בה חוו את העולם הייתה מוגבלת לטווחים של רכבת וספינה כשתיירות אווירית החלה מתפתחת לקראת מחצית המאה. כיום, אין מקום על פני כדור הארץ שאי אפשר להגיע אליו. דיווחים תקשורתיים המוסיפים על התיירות הפיסית, מראים ארצות ותרבויות שהן מעבר לחווייתם של רוב האנשים. נעשינו חשופים למגוון בל ישוער של חיי אנוש, ואופקינו התרחבו. העולם נראה גדול יותר.

אותן טכנולוגיות המביאות כל פינה של כדור הארץ אל מסכי הטלוויזיה והמחשב שלנו גם מכווצות את עולמנו. הר געש מתפרץ, צונאמי, פצצה שמתפוצצת מתפרסמים תוך דקות על פני כל כדור הארץ ויש להם תהודה עולמית. ההבטחה של תקשורת מיידית – שתאחד את העולם, תקדם הבנה ותתגבר על מכשולים – הוחמצה לעיתים קרובות עם ההכרה שהיא יכולה גם להפיץ דיבה ולקדם שנאה. למרות שטכנולוגיה היא כלי שלא יסולא בפז לצרכי תקשורת, מידע ומחקר, היא יכולה לעיתים להזדהם במידע מוטה ובהשמצה. אתרי שנאה באינטרנט קיימים בשפע, דיבה מתרבה בקצב אלקטרוני, פורנוגרפיה משתוללת הופכת אנשים לחפצים ונוטלת מהם צלם אנוש. למרות שאנו מתנגדים לכל סוג של דעה קדומה המבוססת על גזע, מוצא אתני ואידאולוגיה, זו המושרשת בקנאות עיוורת ובהטיה דתית צריכות להדאיג אותנו באופן מיוחד כאנשים וכארגונים בעלי מחויבות דתית.

השינויים המהירים באוכלוסיות, בטכנולוגיות, ובחברות שמאפיינים את הציוויליזציה בת ימינו מהווים אתגר ליהודים ולנוצרים כמו גם לכל בני-אדם ומעוררים חוסר ביטחון חדש.

על כן, יש צורך חסר תקדים בדיאלוג בינדתי, בהבנה ובשיתוף פעולה שלא יפגרו אחרי עולמנו המשתנה ויסייעו לנו להתייצב יחד בפני אתגריו.

2. המועצה הבינלאומית של נוצרים ויהודים והעתיד

אנו, המועצה הבינלאומית של נוצרים ויהודים, המתכנסים יחד לציין את ההכרזה הרשמית של עשר הנקודות של סיליסברג, נתנו לעומק דעתנו על ששת העשורים שחלפו מאז, כמו גם על האתגרים הייחודיים של המאה ה-21. בנקודה זו בהיסטוריה של עולמנו ושל מסורותינו הדתיות, אנו עומדים מחויבים יותר מאי פעם לעבודה של בניית הבנה וסולידריות בין יהודים לנוצרים. ברור לנו כיום, שהמציאות של המאה ה-21 דורשת הערכה מחדש של יחסינו הבינדתיים וסדרי עדיפויות חדשים עבור העתיד. הכרה זו היא הרקע והמניע למסמך הנוכחי.

אנו מזמינים יהודים ונוצרים בכל מקום להצטרף אלינו בניסיון להגיע אל המטרות שהצבנו לעצמנו, מטרות הנובעות מהכרתנו המשותפת שאלוהים מבקש מאתנו - דווקא כיהודים וכנוצרים – להכין את העולם למלכות שמים, לעידן העתידי של צדק ושל שלום אלוהי. אנו קוראים לכל איש ואישה בעלי אידאלים דומים לשתף אתנו פעולה בקידום סולידריות אנושית, הבנה ושגשוג. אנו מזמינים כל אחד לצעוד אתנו תוך שאנו ממשיכים יחד לבנות יחסים חדשים בין יהודים לנוצרים ובין כל העמים.